

2010-04-15

Till
Medlemmarna i Förnyelse i anläggningsbranschen, FIA

Rekommendation att implementera FIAs Program för Säkrare arbetsplatser

Det är många parter inblandade i anläggningsprojekten - finansörer, byggherrar, konsulter, entreprenörer och materialleverantörer. Samtliga parter måste vidta åtgärder och säkerställa kompetens för att åstadkomma en hög säkerhet och god arbetsmiljö.

Om alla gör det och möjligheterna tas tillvara finns betydande vinster att hämta för samhället, de anställda och för aktörerna inom anläggningsbranschen.

Detta program är framtaget i syfte att sätta särskilt fokus på säkerhetsfrågorna och skall ses som ett komplement till FIAs övriga program. Exempelvis är det arbetssätt med utvecklade start- och slutmöten, erfarenhetsåterföring, gemensamma mål etc. som förordas i programmet Utökad samverkan gynnsamt även när det gäller säkerhet. Arbete i trafikerad miljö behandlas inte i detta program.

Bakgrund

I takt med att arbetsmiljön kontinuerligt förbättrats har riskerna att dödas eller skadas i arbetet minskat under en lång följd av år. Även i bygg- och anläggningsbranschen har förhållandena förbättrats påtagligt. Med tanke på att riskerna i bygg- och anläggningsbranschen är betydligt högre än i många andra branscher har såväl den enskilde som företagen och samhället mycket att vinna om säkerheten kan höjas och riskerna för olyckor kan begränsas.

Anläggningsverksamhet karaktäriseras både av stor geografisk och tidsmässig spridning och av en hög ryckighet. Det gör att utrymmet för en noggrann och genomtänkt produktionsplanering många gånger är alldeles för litet och allför ofta att inte heller viktiga arbetsmiljöaspekter beaktats i planerings- och projekteringsprocessen. Detta begränsar möjligheterna till effektiva och säkra produktionstekniska lösningar, produktionsmetoder och produkter.

Riskhanteringen i anläggningsprojekt kan bli bättre med avseende på arbetsmiljön. Mycket ska lösas på plats, vilket får till följd att man inte hinner beakta alla risker på ett sätt som främjar hälsa och säkerhet och även att byggbarheten, underhållbarheten och driftbarheten av anläggningarna blir lidande.

I Förnyelse i anläggningsbranschen (FIA) har program tagits fram och rekommenderats för att ge bättre förutsättningar, starkare drivkrafter och hjälpmedel för att öka effektiviteten i anläggningsbranschen. Flera av dessa program och hjälpmedel har stor betydelse också för att främja arbetsmiljön och skapa säkrare arbetsplatser. Följer branschens aktörer dessa rekommendationer främjas även arbetsmiljön.

Lagstiftningen

Det finns en omfattande lagstiftning som tar sikte på att främja och säkerställa en god arbetsmiljö. I Arbetarskyddsstyrelsens Författningssamling (AFS) 1999:3, inklusive ändringar och tillägg avseende byggnads- och anläggningsarbete baserade på Arbetsmiljölagen, finns de bestämmelser som reglerar förhållanden och ansvarsfördelning för arbetsmiljön på arbetsplatser och i planering och projektering. Från och med 1 januari 2009 gäller nya föreskrifter.

De nya föreskrifterna har inneburit ett förtydligande och vridit fokus för en effektiv hantering av arbetsmiljöfrågorna till projekterings- och planeringsskedet.

Åtgärdsprogram för säkrare arbetsplatser

Det krävs flera åtgärder för att effektivisera arbetet med att förbättra arbetsmiljön, minska riskerna samt öka säkerhet och hälsa inom anläggningsbranschen. Det handlar dels om att utveckla produktionsmetoder vid byggandet, och att samtidigt i planering och projektering skapa sådana anläggningar som underlättar genomförandet av underhållet och driften av anläggningarna; dels om att öka kunskapen om risker och att hantera riskerna i arbetsmiljön på ett systematiskt sätt.

Att förbättra arbetsmiljön, minska riskerna för olycksfall och höja säkerheten vid arbetsplatserna främjar kvalitet, produktivitet, effektivitet och lönsamhet. Som alltid gäller det att skapa förutsättningar och drivkrafter så att beteendet från alla parter främjar arbetsmiljön.

En grundläggande förutsättning för säkrare arbetsplatser är en **god samverkan mellan alla inblandade aktörer**. FIA har utvecklat en särskild modell för samverkan i anläggningsprojekt som kan tillämpas.

A. Planera och projektera för god arbetsmiljö

Bakgrund

Det finns starka intressen att starta projekt när alla nödvändiga tillstånd är givna och finansieringen för att starta projektet är tryggad. Ibland innebär det att tiden för projektering naggas i kanten, vilket kan leda till försämrad kvalitet i bygghandlingarna och att första lösningen väljs framför den bästa lösningen.

En anläggning har lång livslängd, som förkortas av bristande skötsel och undermåligt underhåll och om förutsättningarna för att bedriva drift och underhåll är dåliga. Kostnaderna för skötseln och underhållet påverkas av konstruktion och utformning av anläggningen. När en anläggning projekteras och byggs idag tas inte tillräcklig hänsyn till de samlade livscykelkostnaderna, i vilka även nyttan med en effektiv arbetsituation i drift- och underhållsskedet ingår.

Rekommenderad åtgärd

- Planera och projektera för både byggbarhet och förutsättningar för effektiv drift och underhåll, god arbetsmiljö i de olika skedena och ett samhällsekonomiskt effektivt resursutnyttjande. Värdera om vald teknisk lösning är samhällsekonomiskt optimal. Projekteringen ska innehålla en för respektive anläggning anpassad skötsel- och underhållsinstruktion där hänsyn tagits till kraven på god arbetsmiljö. Arbetsmiljöriskerna och -konsekvenserna ska beskrivas för alternativ som utreds.

B. Beakta arbetsmiljön i olika skeden

Bakgrund

Den som låter utföra ett anläggningsarbete (byggherren) ska under varje skede av planeringen och projekteringen och med avseende på det framtida brukandet se till att arbetsmiljön under byggskedet särskilt beaktas i olika avseenden. Byggherren ska också se till att en arbetsmiljöplan finns upprättat och tillgänglig innan arbetsplatsen etableras.

Intresset för och viljan till anmälningar av tillbud och olyckor är svag i anläggningsbranschen. Det minskar kunskapen om riskerna samt deras styrka, konsekvenser och frekvens med påföljd att för lite intresse ägnas frågan och att fel åtgärder kan sättas in.

Rekommenderad åtgärd

- Under utredningsskedet och inför planeringen och projekteringen ska risk- och konsekvensanalyser av arbetsmiljön utföras och dokumenteras.
- Planerna ska följas upp och uppföljningen ska dokumenteras och lämnas till arbetsmiljöansvariga hos byggherren (BAS-P) och hos den som utfört arbetet. Uppföljningen ska ligga till grund för framtida riskbedömningar och omfatta såväl byggande som drift och underhåll av anläggningarna. Riskhanteringen/analysen kan med fördel ske med hjälp av FIAs generella modell.
- Rapporteringen ska ske på ett för branschen gemensamt sätt och sammanställas i en för branschen gemensam och tillgänglig databank. Formerna för detta bör utvecklas.

C. Skapa förutsättningar redan i upphandlingen för arbetsmiljömässigt gynnsamma förhållanden

Bakgrund

Byggande och underhåll handlas ofta upp objekt för objekt med fasta start- och sluttidpunkter. Därigenom försvåras möjligheterna att hålla samman arbetslagen. I olika sammanhang har bland annat FIA förordat att byggherren handlar upp serier av objekt eller olika typer av objekt för en längre period och över ett geografiskt sammanhängande område. Med en sådan ansats ges leverantörerna större möjligheter att planera resursanvändningen och hålla samman arbetslagen.

Rekommenderad åtgärd

- Byggherren bör i ökad utsträckning eftersträva upphandlingar som innefattar serieköp eller hela paket av åtgärder som rör byggande och underhåll.
- Genomför upphandlingar och kontraktering så att förutsättningar ges för arbetsberedning, planering och ett genomförande under arbetsmiljömässigt gynnsamma förhållanden för produktionen. Skapa tid, incitament och utrymme för en effektiv och kreativ projektering och planering, med sikte på god byggbarhet och även ur arbetsmiljösynpunkt underhållbara och driftbara slutprodukter.

D. Öka standardiseringen och inslaget av förberedda lösningar

Bakgrund

Det finns en utbredd föreställning i anläggningsbranschen att alla projekt är unika, vilket hindrar upprepat användande av standardmetoder. Det finns också starka föreställningar om att problemen enbart kan lösas på plats, eftersom man inte kan förutse alla händelser i ett projekt.

Rekommenderad åtgärd

- Använd Aktiv Design i projekteringen för att möta skapade och förutsägbara händelser och minska inslaget av lösningar på plats. I stället för att lösa problemen på plats under stress väljer man på arbetsplatsen en lämplig och redan i projekteringskedet, även ur arbetsmiljösynpunkt, förberedd lösning på platsen.

E. Utveckla branschgemensamt informationssystem för arbetsmiljö

Bakgrund

Det finns ingen samlad riskbild i anläggningsbranschen. AFA:s informationssystem för arbetsskador, tillbud och observationer innehåller mycket information men en del parter, exempelvis Sverige Byggindustrier, deltar inte i detta system.

Rekommenderade åtgärder

- Vid upphandling och kontraktering ska krav ställas på att entreprenören redovisar observationer, tillbud och arbetsskador i genomförandet och därigenom återför erfarenheter av den valda produktionsmetoden ur arbetsmiljösynpunkt.
- Aktörerna i anläggningsbranschen bör verka för att deltagandet i AFA också omfattar informationssystemet för arbetsskador och tillbud, i syfte att säkerställa tillförlitlig information.
- Aktörerna inom anläggningsbranschen ska säkerställa att chefer och medarbetare har nödvändig information och kunskap om hanteringen av arbetsmiljöfrågorna

F. Utveckla startmötet vid entreprenader

Bakgrund

Överväxlingen mellan projekteringsskedet och genomförandeskedet vid entreprenader är ett särskilt problem i anläggningsbranschen. Ofta ges inte tid att säkerställa en effektiv koppling mellan skedena. Bristande produktionserfarenhet hos projektören kan förstärka överväxlingsproblematiken. Byggledaren och i många fall även entreprenören har ofta synpunkter på den projekterade lösningen. Ändringar initieras och genomförs ofta utan att den projekterande konsulten är involverad.

Rekommenderade åtgärder

- Säkra överväxlingen mellan projektering och produktion vid entreprenader, genom att komplettera startmötet med en övergångsfas. Denna ska innehålla noggranna genomgångar av bygghandlingen, de kritiska momenten och bevekelsegrunderna för vald teknisk lösning med avseende på arbetsmiljö. Både beställaren, med av denne utsedd BAS-P och BAS-U-kompetens, samt projekterande konsulter, byggledare, entreprenörer och väsentliga materialleverantörer ska delta.
- Säkerställ att revidering av handlingar under produktionsskedet alltid sker i dialog mellan nämnda parter.

Hjälpmedel som FIA tagit fram

1. Manual för riskhantering i bygghandlings-, upphandlings- och produktionsskedena i anläggningsprojekt.
2. Bilderböcker om dokumenterade erfarenheter av drift, belagd väg och vägbyggnad.
3. FIAs modell för Samverkan för ökad effektivitet.

Se vidare <http://www.fiasverige.se>

Bidrag till FIAs övergripande mål

Detta Program för säkrare arbetsplatser bidrar till högre kvalitet i och lägre kostnader för anläggningarna. Det skall också bidra till en stabilare och högre lönsamhet för företagen.

Programmet baseras på ett gott samspel och effektiva samarbetsformer mellan alla aktörer.

Anläggningsbranschens image förbättras vilket attraherar ungdomar och nya medarbetare.

Rekommendation

Jag rekommenderar medlemmarna i Förnyelsen i anläggningsbranschen, FIA, att omgående implementera och tillämpa FIAs Program för Säkrare arbetsplatser.

Tillämpningen är ett viktigt steg för att nå vår gemensamma vision.

Stockholm den 15 april 2009

Åsa Söderström Jerring